

Wskazówki antykorupcyjne dla PRZEDSIĘBIORCÓW

Centralne Biuro Antykorupcyjne

**Wskazówki
antykorupcyjne
dla PRZEDSIĘBIORCÓW**

Warszawa 2015

ISBN 978-83-932954-4-9

Centralne Biuro Antykorupcyjne

Al. Ujazdowskie 9
00-583 Warszawa
www.cba.gov.pl

Opracowanie graficzne, skład i druk

Format Plus Rafał Kożuchowski
ul. Stroma 41, 01-100 Warszawa
www.formatplus.info.pl

Nakład 20 000 egz.

Druk publikacji sfinansowano z rezerwy celowej pn.:
*Środki na realizację przedsięwzięć związanych z przeciwdziałaniem
i zwalczaniem korupcji, ograniczaniem przestępczości gospodarczej
oraz przeciwdziałaniem zagrożeniom terrorystycznym w ramach
Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2014-2019*

Spis treści

Wprowadzenie	7
1. Czym jest korupcja?	8
2. Czym jest korupcja gospodarcza?	10
3. Czym jest korupcja urzędnicza krajowa i zagraniczna?	10
3.1. Korupcja urzędnicza krajowa?	10
3.2. Korupcja urzędnicze zagraniczna?	12
4. Czym jest korupcja menedżerska?	15
4.1. Na czym polega sprzedajność menedżerska?	16
4.2. Na czym polega przekupstwo menedżerskie?	17
5. Czym jest korupcja gospodarcza w obrocie publicznym, prywatnym i publiczno–prywatnym?	18
5.1. Na czym polega korupcja gospodarcza w obrocie publicznym?	18
5.2. Na czym polega korupcja gospodarcza w obrocie prywatnym?	20
5.3. Na czym polega korupcja gospodarcza w obrocie publiczno–prywatnym?	21
6. Czy sprawca przekupstwa urzędniczego i przekupstwa menedżerskiego może uniknąć kary?	23
7. Czy podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności za przestępstwo łapownictwa?	24
8. Jakie czynniki najczęściej sprzyjają korupcji gospodarczej?	26
9. Dlaczego warto przeciwdziałać korupcji gospodarczej?	27
10. Jak zarządzać ryzykiem korupcji gospodarczej?	27
11. Dlaczego warto przeciwdziałać korupcji gospodarczej zagranicznej?	30
11.1. W jakich krajach ujawniono zagraniczną korupcję gospodarczą?	31
11.2. W jakich sektorach ujawniono zagraniczną korupcję gospodarczą?	31
11.3. Zagraniczna korupcja gospodarcza–Kto? Komu? W jakim celu? W jaki sposób?	32
12. Jak CBA przeciwdziała korupcji?	33
Słowniczek pojęć	34
Bibliografia	38

WPROWADZENIE

Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA) jest służbą specjalną powołaną do zwalczania korupcji w życiu publicznym i gospodarczym, w szczególności w instytucjach państwowych i samorządowych, a także do zwalczania działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa.

Korupcja jest jednym z głównych wyzwań stojących przed przedsiębiorcami. Wiemy, że jej wyeliminowanie nie jest możliwe. Mimo tego warto podejmować działania mające na celu przeciwdziałanie i zwalczanie korupcji w obrocie gospodarczym. Jest to nasz wspólny cel i obowiązek. Sposobem ograniczenia korupcji jest podnoszenie świadomości przedsiębiorców, a w konsekwencji zmiana ich postaw i zachowań. Można to osiągnąć poprzez przekazywanie im odpowiednich treści, które – w naszym przekonaniu – zostały zawarte w niniejszym opracowaniu.

Wskazówki antykorupcyjne dla przedsiębiorców zostały opracowane na podstawie najważniejszych regulacji krajowych i międzynarodowych, a także nabytej wiedzy i doświadczenia funkcjonariuszy CBA. W pierwszej części przedstawiamy zagadnienia prawne dotyczące odpowiedzialności karnej za przestępstwo łapownictwa w obrocie gospodarczym krajowym i międzynarodowym, a także odpowiedzialności podmiotów zbiorowych. Ponieważ CBA zostało powołane do zwalczania korupcji, w szczególności w instytucjach państwo-

wych i samorządowych, dlatego wskazówki kierujemy w dużej mierze do podmiotów z udziałem Skarbu Państwa.

W drugiej części koncentrujemy się na zagadnieniach dotyczących przeciwdziałania korupcji. Proponujemy przedsiębiorcom przeciwdziałanie korupcji w wymiarze wewnętrznym i zewnętrznym. W wymiarze wewnętrznym namawiamy do promowania etyki i kultury compliance, a także wprowadzenia polityki antykorupcyjnej w przedsiębiorstwie i jej egzekwowania. W wymiarze zewnętrznym rekomendujemy informowanie o podjętych działaniach antykorupcyjnych oraz zachęcamy do podejmowania tego typu działań we współpracy z innymi podmiotami.

Centralne Biuro Antykorupcyjne pragnie podziękować członkom Rady Konsultacyjnej działającej przy Szefie CBA, przedstawicielom Ministerstwa Gospodarki, Państwowej Inspekcji Pracy, Fundacji im. Stefana Batorego, a także Pani dr hab. Celinie Nowak z Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk i Akademii Leona Koźmińskiego, za uwagi, wnioski i sugestie dotyczące niniejszej publikacji.

1. CZYM JEST KORUPCJA? ➤

Korupcja to pojęcie trudne do zdefiniowania. Dotychczas pojawiło się wiele jej definicji.

Na przykład Rada Europy określiła to zjawisko jako „żądanie, proponowanie, wręczanie lub przyjmowanie [...] łapówki lub jakiegokolwiek innej nienależnej korzyści lub jej obietnicy, które wypacza prawidłowe wykonywanie jakiegokolwiek obowiązku [...]”¹. W innym miejscu Rada Europy zdefiniowała korupcję jako „łapówkarstwo i jakiegokolwiek inne zachowanie w stosunku do osób, którym powierzono funkcje w sektorze publicznym i prywatnym, które narusza ich obowiązki [...] i ma na celu przyjęcie nieuzasadnionej korzyści dla siebie lub innych osób”².

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (Organization for Economic Cooperation and Development, OECD) definiuje łapówkarstwo jako „pogwałcenie obowiązków przez funkcjonariuszy publicznych lub osoby odpowiedzialne w sektorze publicznym i prywatnym, a także czerpanie korzyści z takich czynności, spowodowanych bezpośrednio i pośrednio w wyniku obietnicy, proponowanej, spodziewanej lub wręczonej korzyści dla siebie lub osób trzecich”³.

Grupa Banku Światowego także podjęła próbę zdefiniowania „praktyki korupcyjnej” i określiła ją jako „proponowanie, wręczanie lub nakłanianie do proponowania czy wręczania [...] jakiegokolwiek dobra w celu nieuzasadnionego wpływu na czynności strony drugiej”⁴.

Według słownika języka polskiego, korupcja oznacza zepsucie, demoralizację społeczną, przekupstwo.

W ustawie o CBA korupcja została zdefiniowana jako czyn:

- polegający na obiecywaniu, proponowaniu lub wręczaniu przez jakąkolwiek osobę, bezpośrednio lub pośrednio, jakichkolwiek nienależnych korzyści osobie pełniącej funkcję publiczną dla niej samej lub dla jakiegokolwiek innej osoby, w zamian za działanie lub zaniechanie działania w wykonywaniu jej funkcji
- popełniany w toku działalności gospodarczej, obejmującej realizację zobowiązań względem władzy (instytucji) publicznej, polegający na obiecywaniu, proponowaniu lub wręczaniu, bezpośrednio lub pośrednio, osobie kierującej

jednostką niezaliczaną do sektora finansów publicznych lub pracującą w jakimkolwiek charakterze na rzecz takiej jednostki, jakichkolwiek nienależnych korzyści, dla niej samej lub na rzecz jakiegokolwiek innej osoby, w zamian za działanie lub zaniechanie działania, które narusza jej obowiązki i stanowi społecznie szkodliwe odwzajemnienie

- polegający na żądaniu lub przyjmowaniu przez osobę pełniącą funkcję publiczną bezpośrednio, lub pośrednio, jakichkolwiek nienależnych korzyści, dla niej samej lub dla jakiegokolwiek innej osoby, lub przyjmowaniu propozycji lub obietnicy takich korzyści, w zamian za działanie lub zaniechanie działania w wykonywaniu jej funkcji
- popełniany w toku działalności gospodarczej obejmującej realizację zobowiązań względem władzy (instytucji) publicznej, polegający na żądaniu lub przyjmowaniu bezpośrednio lub pośrednio przez osobę kierującą jednostką niezaliczaną do sektora finansów publicznych lub pracującą w jakimkolwiek charakterze na rzecz takiej jednostki, jakichkolwiek nienależnych korzyści lub przyjmowaniu propozycji lub obietnicy takich korzyści dla niej samej lub dla jakiegokolwiek innej osoby, w zamian za działanie lub zaniechanie działania, które narusza jej obowiązki i stanowi społecznie szkodliwe odwzajemnienie.

Tym niemniej, pojęcie korupcji w znaczeniu potocznym ma szerszy zakres niż określony w ustawie o CBA: oznaczać może wszelkie nadużycia związane z przyjmowaniem, obiecywaniem, wręczaniem jakichkolwiek korzyści majątkowych i osobistych.

¹ Zob. art. 2 Cywilnoprawnej konwencji o korupcji, sporządzonej w Strasburgu dnia 4 listopada 1999 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 244, poz. 2443).

² Zob. § 24 raportu wyjaśniającego do Prawnokarnej konwencji przeciwko korupcji sporządzonej w Strasburgu, sporządzonej w Strasburgu dnia 27 stycznia 1999 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 29, poz. 249, z późn. zm.).

³ Zob. Antykorupcyjny Plan Działania OECD.

⁴ Zob. Wytyczne w zakresie przeciwdziałania korupcji i walki z nią w projektach finansowanych z pożyczek EBOR, kredytów i dotacji IDA (Wytyczne antykorupcyjne), Bank Światowy 2006.

2. CZYM JEST KORUPCJA GOSPODARCZA? ➤

Korupcja gospodarcza obejmuje zachowania polegające na wręczaniu i przyjmowaniu korzyści majątkowych lub osobistych albo ich obietnicy zmierzających

do wywarcia wpływu na działalność gospodarczą. Pod pojęciem korupcji gospodarczej należy rozumieć w szczególności **korupcję urzędniczą i menedżerską**.

3. CZYM JEST KORUPCJA URZĘDNICZA KRAJOWA I ZAGRANICZNA? ➤

Korupcja urzędnicza może dotyczyć urzędnika państwa polskiego (korupcja urzędnicza krajowa) i urzędnika innych państw (korupcja urzędnicza zagraniczna).

➤ 3.1. Korupcja urzędnicza krajowa

Korupcja urzędnicza krajowa ma miejsce wówczas, gdy przyjmującym korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę jest urzędnik państwa polskiego. Przez urzędnika należy rozumieć osobę pełniącą funkcję publiczną.

Co prawda celem kryminalizacji zachowań składających się na korupcję urzędniczą jest ochrona prawidłowego funkcjonowania podmiotów publicznych, ale nie można zapomnieć o podmiotach publicznych prowadzących działalność gospodarczą albo podmiotach prowadzących działalność gospodarczą dysponujących środkami publicznymi.⁵

Oznacza to, że osoby pełniące funkcje publiczne w podmiotach prowadzących działalność gospodarczą, dysponujących środkami publicz-

nymi, mogą stać się sprawcą nie tylko przestępstwa korupcji menedżerskiej, ale również korupcji urzędniczej.⁶

Na korupcję urzędniczą krajową składają się w szczególności przestępstwa sprzedajności urzędniczej krajowej (art. 228 § 1 k.k.) i przekupstwa urzędniczego krajowego (art. 229 § 1 k.k.).

⁵ Jak uznał Sąd Najwyższy, pełnienie funkcji publicznej w rozumieniu art. 228 § 1 k.k. obejmuje zarządzanie przedsiębiorstwem i reprezentowanie go na zewnątrz przez dyrektora przedsiębiorstwa państwowego. Zob. szerzej: Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 18 października 2001 r., sygn. I KZP 9/01.

⁶ Możliwa jest sytuacja, w której sprawca jednym czynem wyczerpuje znamiona dwóch przestępstw. W pierwszym przypadku przestępstw sprzedajności urzędniczej (art. 228 § 1 k.k.) i sprzedajności menedżerskiej (art. 296a § 1 k.k.) – jeżeli sprawca przyjmujący korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę okaże się jednocześnie osobą pełniącą funkcję publiczną.

W drugim przypadku przekupstwa urzędniczego (art. 229 § 1 k.k.) i przekupstwa menedżerskiego (art. 296a § 2 k.k.) – jeśli sprawca udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkową lub osobistą osobie, o której mowa w art. 296a § 1 k.k., pełniące jednocześnie funkcję publiczną.

➤ 3.1.1. Na czym polega sprzedajność urzędnicza krajowa?

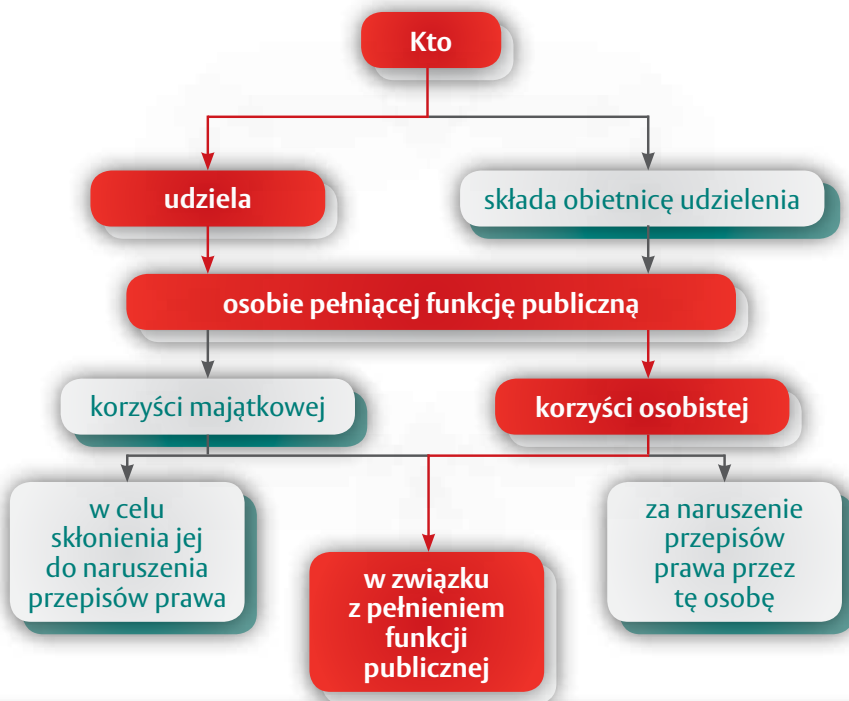

PRZYKŁAD: Członek zarządu jednoosobowej spółki Skarbu Państwa przyjął od osoby reprezentującej firmę prywatną korzyść majątkową w zamian za nabycie przez spółkę towaru od firmy. Korzyść

majątkową w formie gotówki pobierał raz w miesiącu w wysokości uzależnionej od ilości dostarczonego towaru przez firmę prywatną.

Przykład zawarty w ramce został przedstawiony na grafie znamion przestępstwa sprzedajności urzędniczej w polach czerwonych. Podobnie przedstawia się sytuacja w przypadku pozostałych przykładów i poszczególnych przestępstw zawartych w niniejszych wskazówkach.

➤ 3.1.2. Na czym polega przekupstwo urzędnicze krajowe?

PRZYKŁAD: Osoba reprezentująca kancelarię prawną udzieliła osobie pełniącej funkcję dyrektora w jednoosobowej spółce Skarbu Państwa korzyść osobistą w po-

staci zatrudnienia osoby najbliższej dla dyrektora w kancelarii, w zamian za zlecenie świadczenia usług prawnych na rzecz spółki przez tę kancelarię.

➤ 3.2. Korupcja urzędnicza zagraniczna

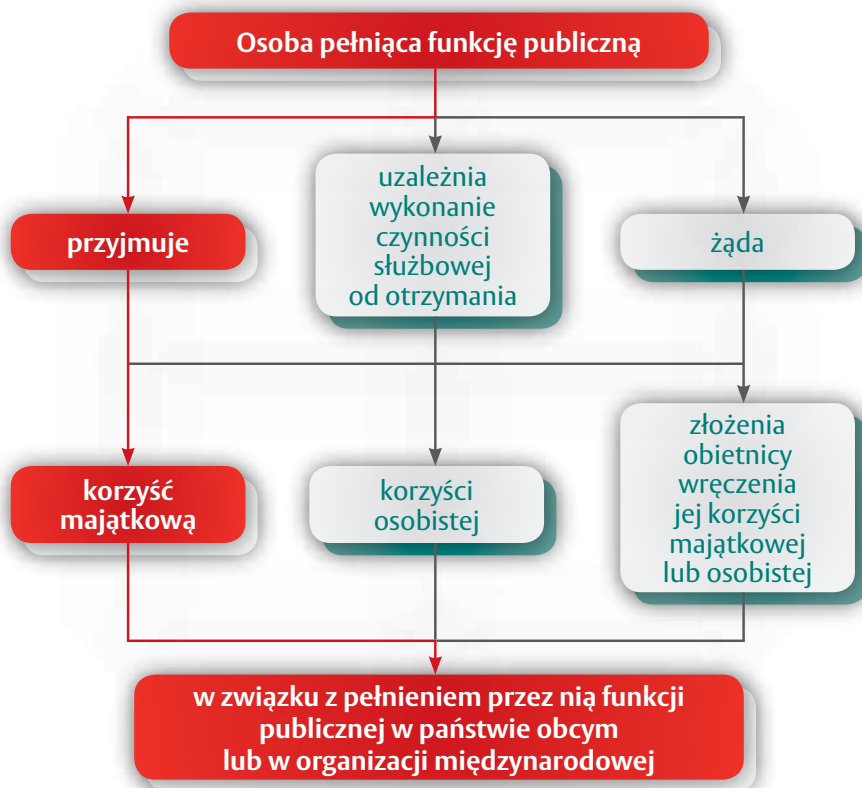
Korupcja urzędnicza zagraniczna ma miejsce wówczas, gdy przyjmującym korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę jest osoba pełniąca funkcję publiczną w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej.

Na korupcję urzędniczą zagraniczną składają się w szczególności przestępstwa sprzedajności urzędniczej zagranicznej (art. 228 § 6 k.k.) i przekupstwa urzędniczego zagranicznego (art. 229 § 5 k.k.).

Kryminalizacja zachowań stanowiących sprzedajność urzędniczą zagraniczną i przekupstwo urzędnicze zagraniczne wypełnia zobowiązania państwa polskiego wynikające z Prawnokarnej konwencji o korupcji.⁷

Kryminalizacja zachowania stanowiącego przekupstwo urzędnicze zagraniczne wypełniła również zobowiązania wynikające z Konwencji o zwalczaniu przekupstwa zagranicznych funkcjonariuszy publicznych w międzynarodowych transakcjach handlowych.⁸

➤ 3.2.1. Na czym polega sprzedajność urzędnicza zagraniczna?

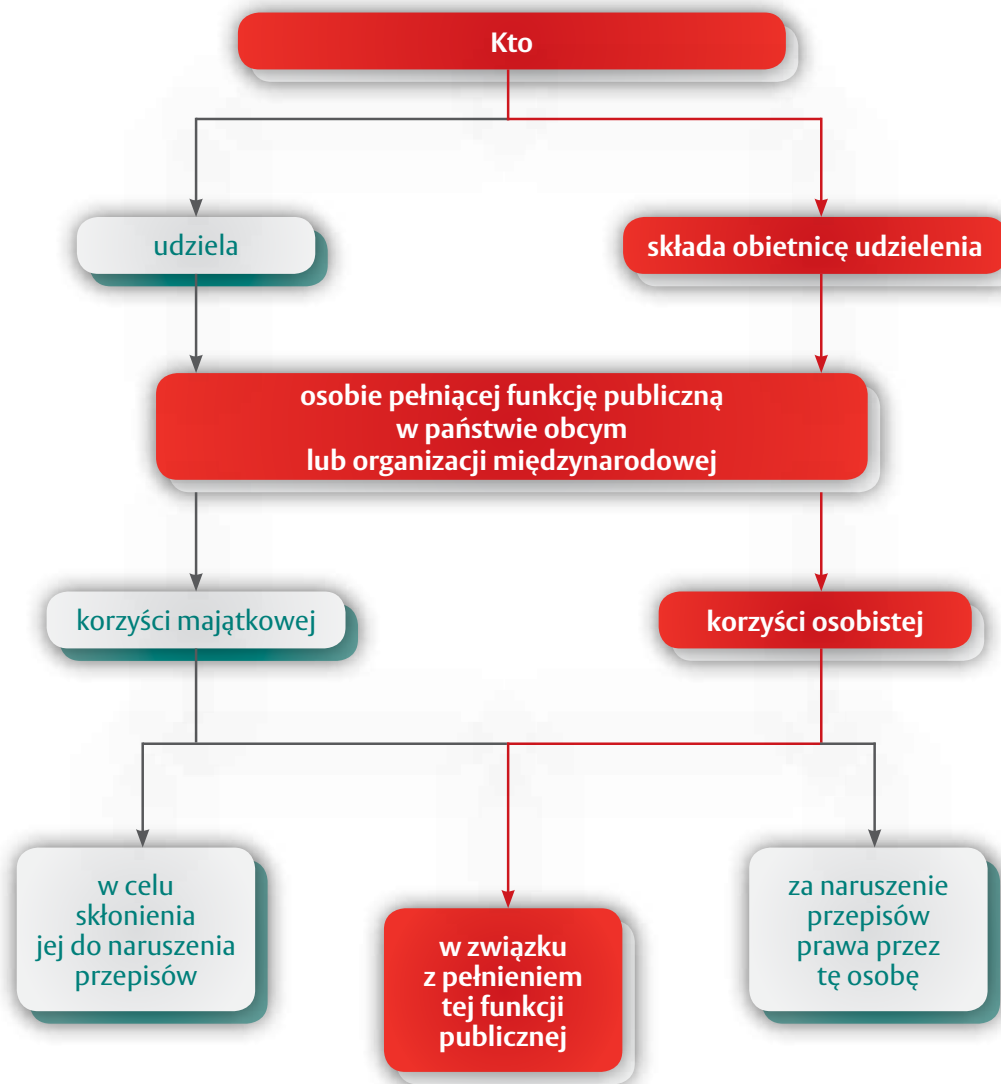
PRZYKŁAD: Wysoki rangą urzędnik ministerstwa do spraw energetyki w państwie obcym przyjął od osoby reprezentującej korporację rynku gazowego korzyść majątkową w kwocie co najmniej 1 mln

dolarów amerykańskich w zamian za uzyskanie zamówienia publicznego na zakup usług związanych z promowaniem budowy nowej nitki gazociągu biegnącej przez terytorium tego państwa.

⁷Zob. art. 5 Prawnokarnej konwencji przeciwko korupcji, sporządzonej w Strasburgu dnia 27 stycznia 1999 r. Konwencja została wprowadzona do polskiego porządku prawnego przez ustawę z dnia 5 czerwca 2002 r. o ratyfikacji Prawnokarnej konwencji przeciwko korupcji, sporządzonej dnia 27 stycznia 1999 r. (Dz. U. Nr 126, poz. 1066).

⁸Zob. art. 1 Konwencji o zwalczaniu przekupstwa zagranicznych funkcjonariuszy publicznych w międzynarodowych transakcjach handlowych, sporządzonej w Paryżu dnia 17 grudnia 1997 r. (Dz. U. z 2001r. Nr 23, poz. 264). Konwencja została wprowadzona do polskiego porządku prawnego przez ustawę z dnia 22 stycznia 2000 r. o ratyfikacji Konwencji o zwalczaniu przekupstwa zagranicznych funkcjonariuszy publicznych w międzynarodowych transakcjach handlowych (Dz. U. Nr 15, poz. 178).

➤ 3.2.2. Na czym polega przekupstwo urzędnicze zagraniczne?

PRZYKŁAD: Osoba reprezentująca firmę zajmującą się produkcją taboru kolejowego złożyła obietnicę udzielenia wysokiego rangą urzędnikowi jednostki samorządu terytorialnego w państwie obcym korzyści w postaci uczestnictwa w ekspedycji

polarnej w zamian za uzyskanie zamówienia publicznego na dostawę taboru kolejowego dla spółki zajmującej się przewozem pasażerów utworzonej przez tę jednostkę samorządową.

4. CZYM JEST KORUPCJA MENEDŻERSKA?

Korupcja menedżerska ma miejsce wówczas, gdy przyjmujący w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę w określony sposób wywiera wpływ na działalność gospodarczą.

Sprzedajność menedżerska (art. 296a § 1 k.k.) polega na żądaniu lub przyjęciu korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy przez:

1. osobę pełniącą funkcję kierowniczą w jednostce organizacyjnej wykonującej działalność gospodarczą,
2. osobę pozostającą z taką jednostką w stosunku:
 - 1) pracy,
 - 2) umowy zlecenia,
 - 3) umowy o dzieło

w zamian za:

1. nadużycie udzielonych mu uprawnień lub
2. niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku

mogące:

1. wyrządzić tej jednostce szkodę majątkową,
2. stanowiące czyn nieuczciwej konkurencji lub
3. będące niedopuszczalną czynnością preferencyjną na rzecz:
 - 1) nabywcy lub
 - 2) odbiorcy
 - a) towaru,
 - b) usługi,
 - c) świadczenia.

Przekupstwo menedżerskie (art. 296a § 2 k.k.) polega na udzieleniu lub obietnicy udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy:

1. osobie pełniącej funkcję kierowniczą w jednostce organizacyjnej wykonującej działalność gospodarczą,
2. osobie pozostającej z taką jednostką w stosunku:
 - 1) pracy,
 - 2) umowy zlecenia,
 - 3) umowy o dzieło

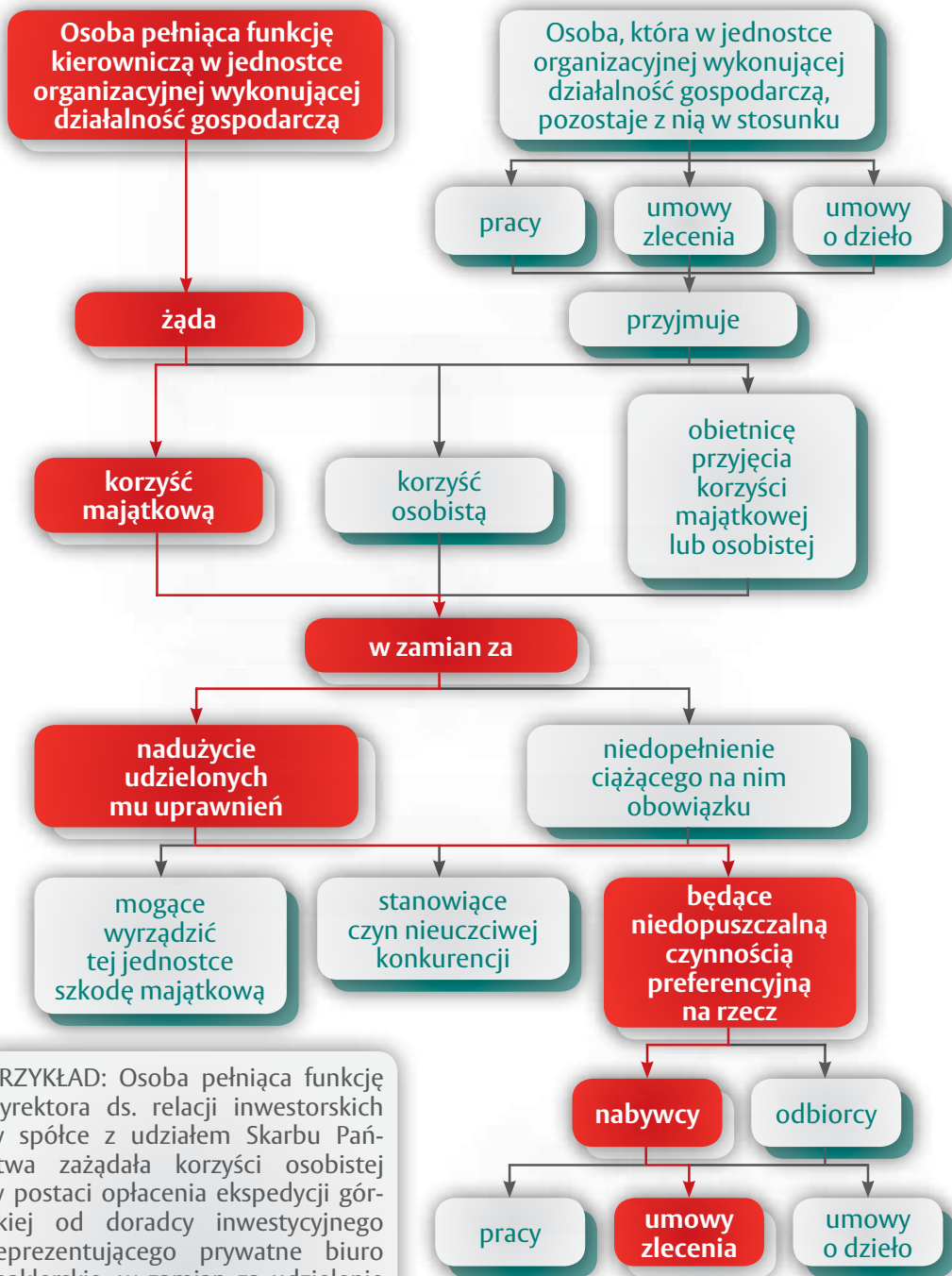
w zamian za:

1. nadużycie udzielonych mu uprawnień lub
2. niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku

mogące:

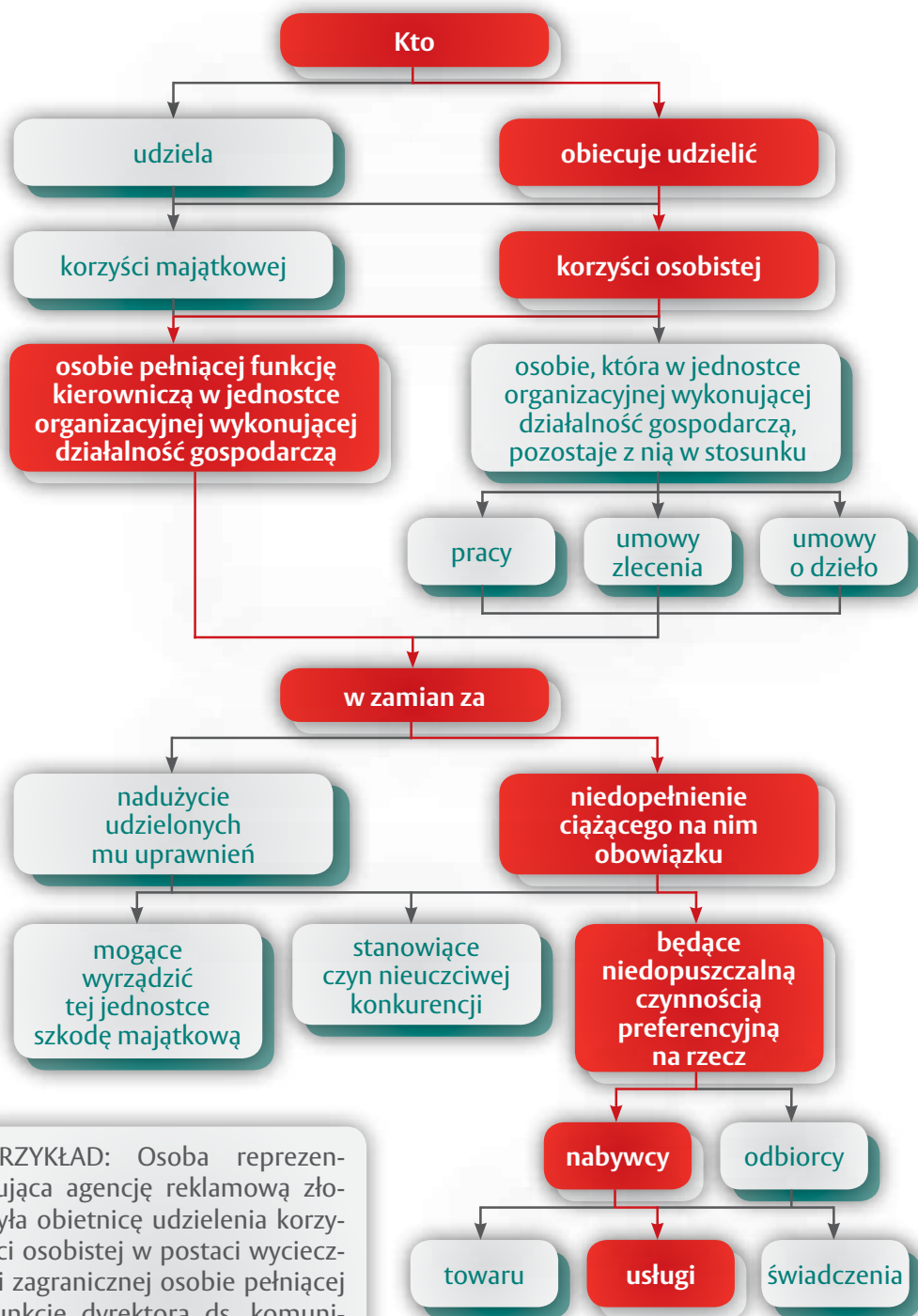
1. wyrządzić tej jednostce szkodę majątkową,
2. stanowiące czyn nieuczciwej konkurencji lub
3. będące niedopuszczalną czynnością preferencyjną na rzecz:
 - 1) nabywcy lub
 - 2) odbiorcy,
 - a) towaru,
 - b) usługi,
 - c) świadczenia.

➤ 4.1. Na czym polega sprzedajność menedżerska?

PRZYKŁAD: Osoba pełniąca funkcję dyrektora ds. relacji inwestorskich w spółce z udziałem Skarbu Państwa zażądała korzyści osobistej w postaci opłacenia ekspedycji górskiej od doradcy inwestycyjnego reprezentującego prywatne biuro maklerskie, w zamian za udzielenie informacji dotyczących wyników finansowych spółki z udziałem Skarbu Państwa na tydzień przed ich opublikowaniem, które to informacje mogą w znaczny sposób wpłynąć na kurs jej akcji.

➤ 4.2. Na czym polega przekupstwo menedżerskie?

PRZYKŁAD: Osoba reprezentująca agencję reklamową złożyła obietnicę udzielenia korzyści osobistej w postaci wycieczki zagraniczną osobie pełniącej funkcję dyrektora ds. komunikacji i public relations w spółce z udziałem Skarbu Państwa, w zamian za zamówienie w tej agencji kampanii reklamowej.

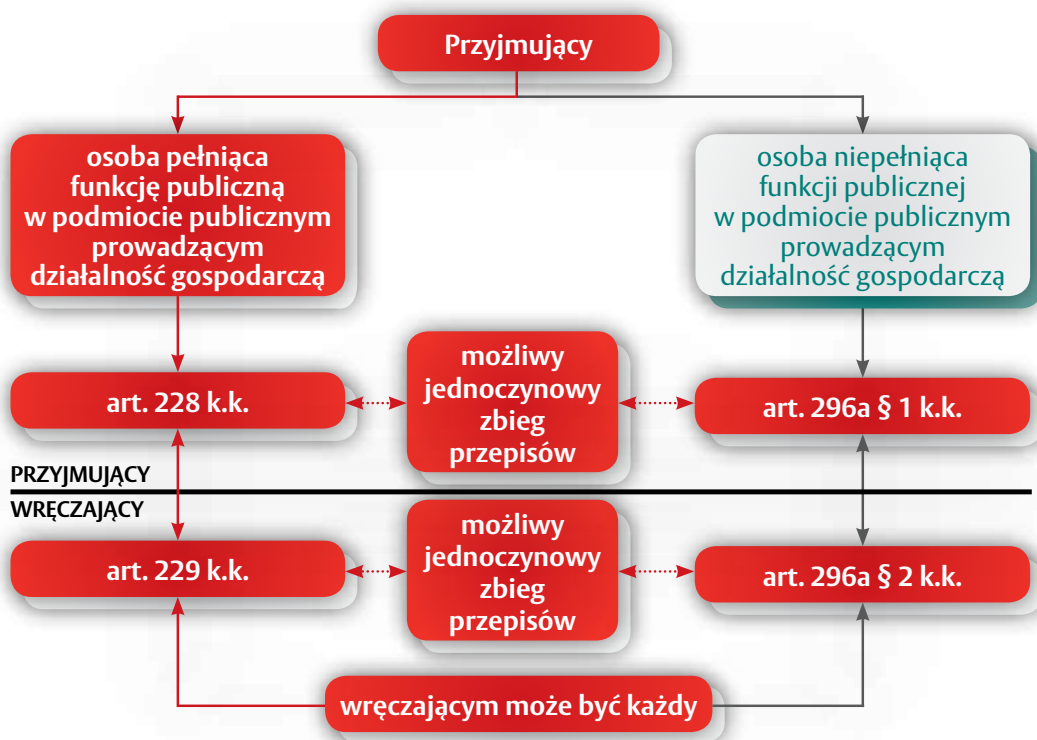
5. CZYM JEST KORUPCJA GOSPODARCZA W OBROTCIE PUBLICZNYM, PRYWATNYM I PUBLICZNO-PRYWATNYM?

Biorąc pod uwagę strukturę własnościową podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą można wyróżnić korupcję gospodarczą w obrocie publicznym, prywatnym i publiczno-prywatnym.

➤ 5.1. Na czym polega przekupstwo urzędnicze zagraniczne?

Z korupcją gospodarczą w obrocie publicznym mamy do czynienia wtedy, gdy przyjmującym jest osoba pełniąca funkcję publiczną w podmiocie wyłącznie publicznym (np. jednoosobowa spółka Skarbu Państwa lub przedsiębiorstwo państwowe).⁹

Przykład 1

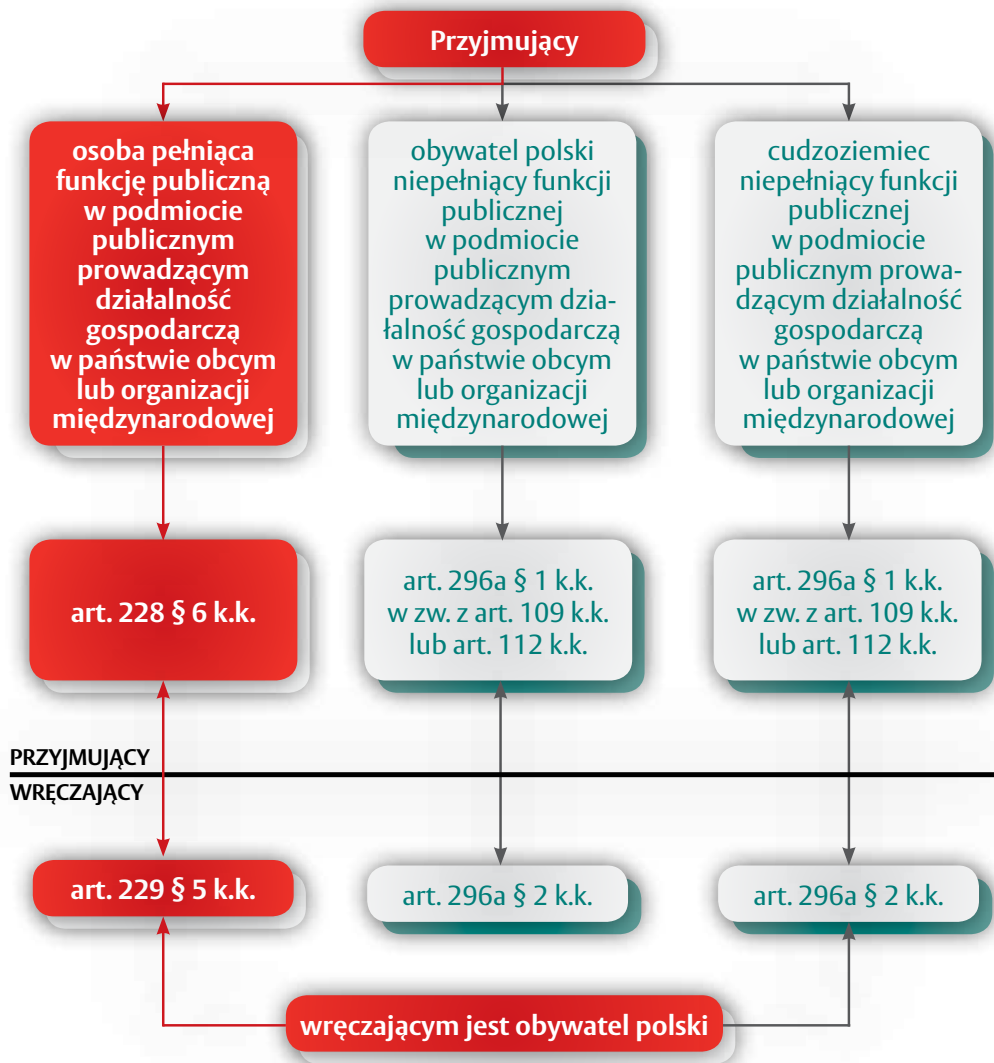

PRZYKŁAD: Osoba reprezentująca polską firmę prywatną udzieliła korzyść majątkową w kwocie co najmniej 1 mln dolarów amerykańskich osobie pełniącej funkcję publiczną w państwie obcym w związku

z wykonywaniem przez tę osobę obowiązków dyrektora w ministerstwie odpowiedzialnym za udzielanie koncesji na poszukiwanie i wydobywanie gazu i ropy, w zamian za udzielenie takiej koncesji.

⁹ Jak uznał Sąd Najwyższy, członek zarządu jednoosobowej spółki Skarbu Państwa, mającej postać jednostki górnictwa węglowego i spółki węglowej, w zakresie zarządzania tą spółką i reprezentowania jej na zewnątrz, pełni funkcję publiczną w rozumieniu przepisów art. 228 k.k. i art. 229 k.k. Zob. szerzej: Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2010, sygn. I KZP 16/10.

Przykład 2

PRZYKŁAD: Osoba reprezentująca polską firmę prywatną udzieliła korzyść majątkową w kwocie co najmniej 1 mln dolarów amerykańskich osobie pełniącej funkcję publiczną w państwie obcym w związku

z wykonywaniem przez tę osobę obowiązków dyrektora w ministerstwie odpowiedzialnym za udzielanie koncesji na poszukiwanie i wydobywanie gazu i ropy, w zamian za udzielenie takiej koncesji.

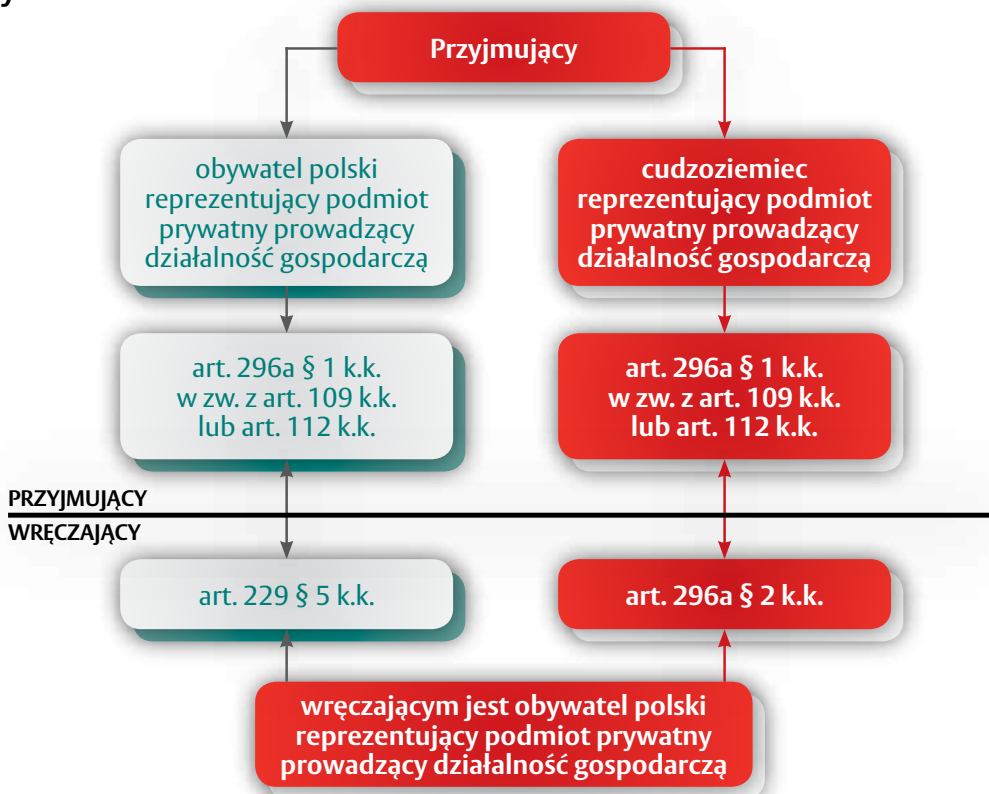
➤ 5.2. Na czym polega korupcja gospodarcza w obrocie prywatnym?

Z korupcją gospodarczą w obrocie prywatnym mamy do czynienia wtedy, gdy przyjmującym jest osoba związana z podmiotem wyłącznie prywatnym.

Przykład 1

Przykład 2

PRZYKŁAD: Osoba reprezentująca polską firmę prywatną produkującą urządzenia medyczne wręczyła w państwie obcym korzyść majątkową w kwocie co najmniej 10 tys. dolarów amerykańskich osobie

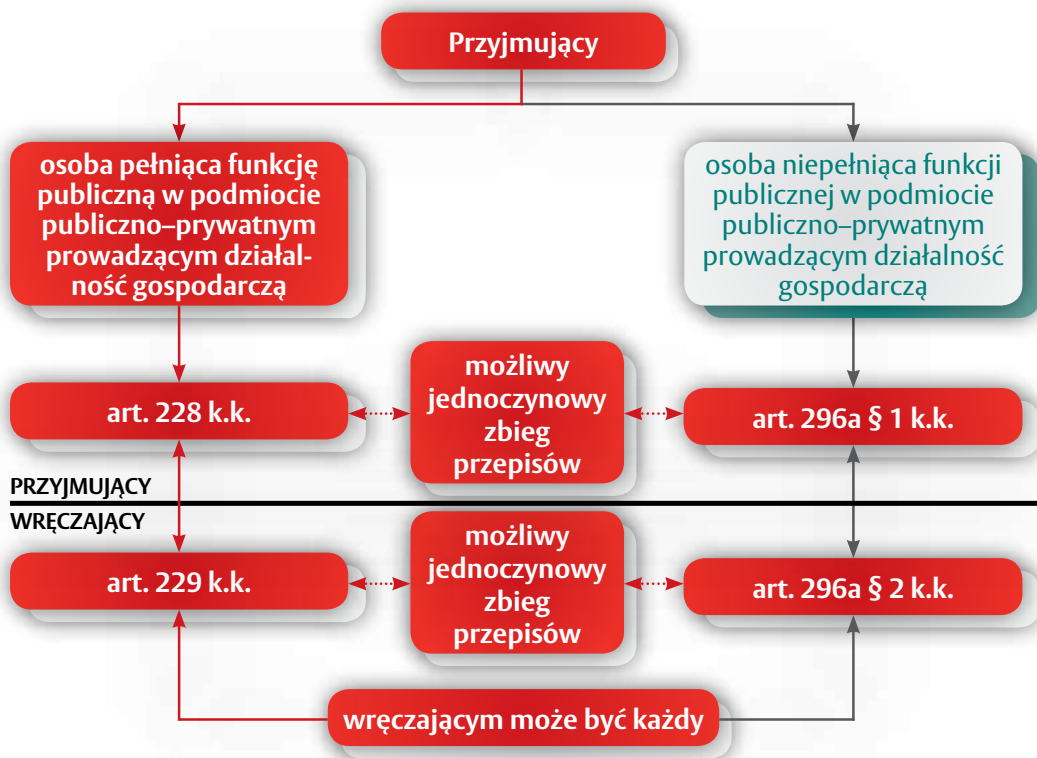
będącej cudzoziemcem i reprezentującej prywatny szpital, w zamian za nabycie specjalistycznych urządzeń oferowanych przez firmę polską.

➤ 5.3. Na czym polega korupcja gospodarcza w obrocie publiczno–prywatnym?

Z korupcją gospodarczą w obrocie publiczno–prywatnym mamy do czynienia wtedy, gdy przyjmującym jest osoba związana z podmiotem o mieszanej

strukturze własnościowej, tzn. publiczno–prywatnej (np. spółki z większościovym lub mniejszościovym udziałem Skarbu Państwa).¹⁰

Przykład 1

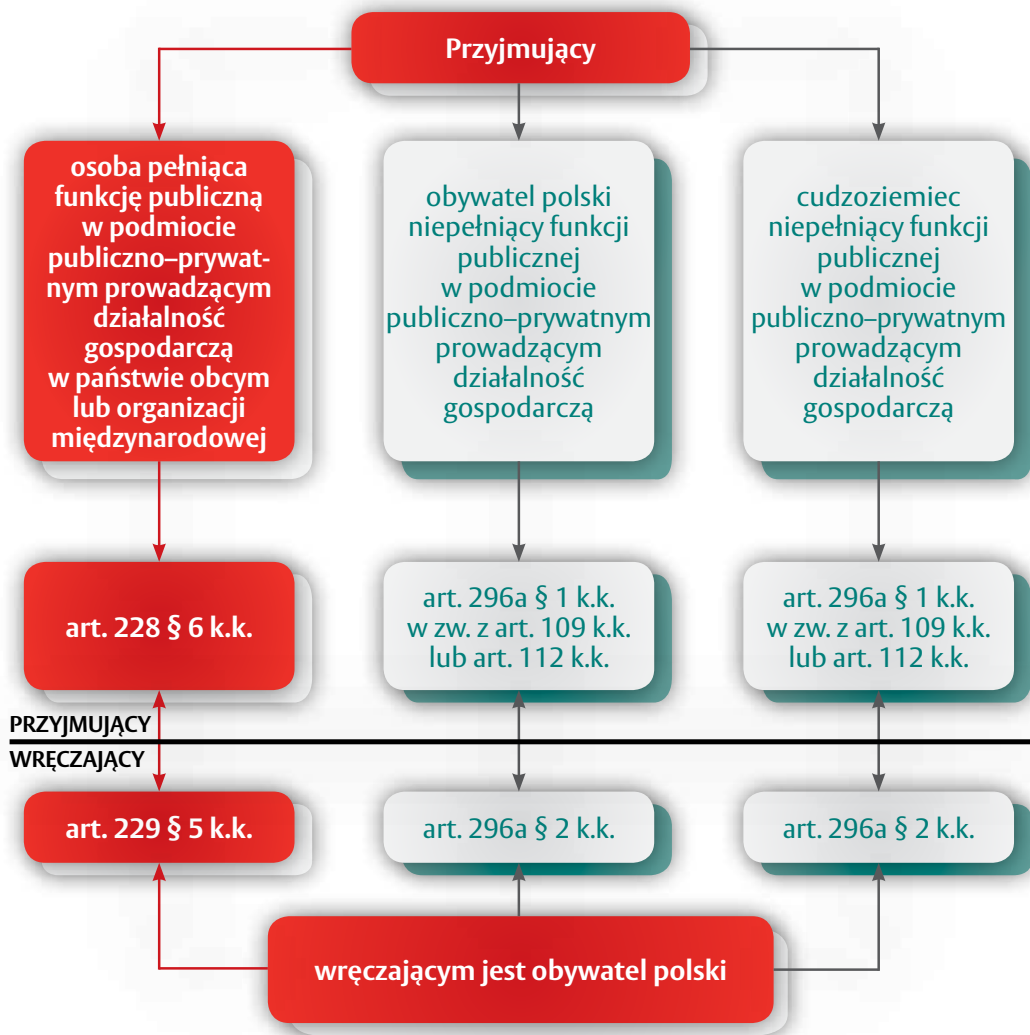

PRZYKŁAD: Osoba reprezentująca firmę prywatną udzieliła korzyści osobistej w postaci opłacenia przelotu na koncert znanego wokalisty oraz wiążącym się z tym pobytem wypoczynkowym osobie pełniącej funkcję publiczną w związku z wy-

konywaniem przez tę osobę obowiązków wiceprezesa zarządu spółki z udziałem Skarbu Państwa, w zamian za wygraną w przetargu dotyczącym zbycia przez tę spółkę nieruchomości pozostającej w zainteresowaniu firmy prywatnej.

¹⁰ Według Sądu Apelacyjnego w Katowicach, nie ma najmniejszych przeszkód do tego, aby uznać za osobę pełniącą funkcję publiczną, bankowca zatrudnionego w prywatnym banku na stanowisku Naczelnika Wydziału Kredytów, czy zastępcę Dyrektora Oddziału takiego banku, który w ramach swojej działalności kredytowej dysponuje w istocie rzeczą środkami publicznymi, a to z tego powodu, że większościovym udziałowcem tego banku jest państwowa osoba prawna. Zob. szerzej: Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 marca 2008 r., sygn. II Aka 356/07.

Przykład 2

PRZYKŁAD: Osoba reprezentująca polską firmę prywatną działającą na rynku IT udzieliła korzyści majątkowej w postaci samochodu osobowego obywatelowi polskiemu pełniącemu funkcję wiceprezesa

zarządu odpowiedzialnego za strategię i architekturę IT w spółce z udziałem Skarbu Państwa obcego w zamian za wygraną w przetargu dotyczącym informatyzacji grupy kapitałowej.

6. CZY SPRAWCA PRZEKUPSTWA URZĘDNICZEGO I PRZEKUPSTWA MENEDŻERSKIEGO MOŻE UNIKNĄĆ KARY?

W celu złamania solidarności między udzielającym a przyjmującym korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę została przewidziana klauzula niekaralności. Polega ona na tym, że udzielający nie podlega karze, jeżeli spełni określone przesłanki. Z klauzuli niekaralności może

skorzystać sprawca przekupstwa urzędniczego (art. 229 § 6 k.k.) i przekupstwa menedżerskiego (art. 296a § 5 k.k.). W obu regulacjach rozwiązania są analogiczne, a niekaralność sprawcy jest uzależniona od łącznego spełnienia trzech przesłanek:

7. CZY PODMIOT ZBIOROWY PODLEGA ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA PRZESTĘPSTWO KORUPCJI GOSPODARCZEJ?

Odpowiedzialności karnej za czyny o charakterze korupcyjnym podlegają nie tylko osoby fizyczne, lecz także podmioty zbiorowe. Dzieje się tak dlatego, że czyny o charakterze korupcyjnym podejmowane przez osoby fizyczne są niejednokrotnie realizowane w imieniu lub na rzecz osób prawnych. Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyny o charakterze korupcyjnym w polskim prawie przewiduje ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów za czyny zabronione pod groźbą kary, zwanej dalej „u.o.p.z.”.

PODMIOT ZBIOROWY

Każdy z wymienionych podmiotów zbiorowych może zostać pociągnięty do odpowiedzialności w przypadku, gdy osoba fizyczna popełniła przestępstwo sprzedajności urzędniczej, przekupstwa, płatnej protekcji, handlu wpływami, a także przekupstwa menedżerskiego.

Odpowiedzialność podmiotu zbiorowego jest uzależniona od łącznego spełnienia dwóch rodzajów przesłanek.

1. Podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności za czyn zabroniony, którym jest zachowanie osoby fizycznej:

- działającej w imieniu lub w interesie podmiotu zbiorowego w ramach uprawnienia lub obowiązku do jego reprezentowania, podejmowania w jego imieniu decyzji lub wykonywania kontroli wewnętrznej albo przy przekroczeniu tego uprawnienia lub niedopełnieniu tego obowiązku,
- dopuszczonej do działania w wyniku przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków przez osobę, o której mowa w art. 3 pkt 1 u.o.p.z.,
- działającej w imieniu lub w interesie podmiotu zbiorowego, za zgodą lub wiedzą osoby, o której mowa w pkt 1,
- będącej przedsiębiorcą, który bezpośrednio współdziała z podmiotem zbiorowym w realizacji celu prawnie dopuszczalnego – jeżeli zachowanie to przyniosło

lub mogło przynieść podmiotowi zbiorowemu korzyść, chociażby niemajątkową.

2. Podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności, jeżeli do popełnienia czynu zabronionego doszło w następstwie:

- co najmniej braku należytej staranności w wyborze osoby fizycznej, o której mowa w art. 3 pkt 2 lub 3 u.o.p.z., lub co najmniej braku należytego nadzoru nad tą osobą – ze strony organu lub przedstawiciela podmiotu zbiorowego,
- organizacji działalności podmiotu zbiorowego, która nie zapewniała uniknięcia popełnienia czynu zabronionego przez osobę, o której mowa w art. 3 pkt 1 lub 3a u.o.p.z., podczas gdy mogło je zapewnić zachowanie należytej staranności, wymaganej w danych okolicznościach, przez organ lub przedstawiciela podmiotu zbiorowego.

5 000 000

Tyle może wynieść kara pieniężna (w złotych) dla podmiotu zbiorowego za przestępstwo łapownictwa

Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych w polskim prawie jest uzależniona od odpowiedzialności osoby fizycznej. Oznacza to, że osoba prawna podlega odpowiedzialności tylko wtedy, gdy fakt popełnienia czynu o charakterze korupcyjnym przez osobę fizyczną został potwierdzony:

- prawomocnym wyrokiem skazującym tę osobę,
 - wyrokiem warunkowo umarzającym wobec niej postępowanie karne albo postępowanie w sprawie o przestępstwo skarbowe,
 - orzeczeniem o udzielenie tej osobie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności,
 - orzeczeniem sądu o umorzeniu przeciwko niej postępowania z powodu okoliczności wyłączającej ukaranie sprawcy.
- Sąd może orzec wobec podmiotu zbiorowego karę pieniężną w wysokości od 1000 do 5 000 000 złotych, nie wyższą jednak niż 3% przychodu osiągniętego w roku obrotowym, w którym popełniono czyn zabroniony będący podstawą odpowiedzialności podmiotu zbiorowego.

Niezależnie od kary pieniężnej sąd może również orzec:

- zakaz promocji lub reklamy prowadzonej działalności, wytwarzanych lub sprzedawanych wyrobów, świadczonych usług lub udzielanych świadczeń,
- zakaz korzystania z dotacji, subwencji lub innych form wsparcia finansowego środkami publicznymi,
- zakaz dostępu do środków pochodzących z funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rybackiego, z wyłączeniem środków związanych z programem Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa, a także środków przeznaczonych na realizację Wspólnej Polityki Rolnej,¹¹
- zakaz korzystania z pomocy organizacji międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest członkiem,
- zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne,
- podanie wyroku do publicznej wiadomości.

Zakazy te orzeka się na okres od roku do pięciu lat.

8. JAKIE CZYNNIKI NAJCZĘŚCIEJ SPRZYJAJĄ KORUPCJI?

niedostatecznie aktywna postawa kadry menedżerskiej w promowaniu biznesu opartego na etyce

presja na wyniki

brak procedur

brak szkoleń

niska świadomość

brak nadzoru i kontroli

¹¹ Zakaz dotyczy dostępu do środków, o których mowa w art. 5 ust. 3 pkt 1 i 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 885, z późn. zm.) – w przypadku skazania osoby, o której mowa w art. 3, za przestępstwo, o którym mowa w art. 9 lub art. 10 ustawy z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2012 r. poz. 769).

9. DLACZEGO WARTO PRZECIWDZIAŁAĆ KORUPCJI GOSPODARCZEJ?

KORZYŚCI

- 👍 Niższe koszty prowadzenia działalności gospodarczej
- 👍 Przyciąganie inwestorów zorientowanych etycznie
- 👍 Zwiększenie szans na uzyskanie kontraktów rządowych
- 👍 Zwiększenie atrakcyjności dla instytucji finansowych
- 👍 Sprawowanie realnej kontroli nad swoimi decyzjami biznesowymi
- 👍 Poprawia morale pracowników
- 👍 Uzyskanie przewagi konkurencyjnej poprzez preferowanie przez klientów i konsumentów prowadzenia działalności zgodnej z etyką
- 👍 Wpływ na wiarygodność i zaufanie

ZAGROŻENIA

- 👎 Odpowiedzialność karna, w tym podmiotów zbiorowych
- 👎 Zakaz uczestniczenia w postępowaniach o zamówienia publiczne
- 👎 Negatywny wpływ na wiarygodność, reputację, markę, cenę akcji
- 👎 Wycofywanie się inwestorów
- 👎 Kary nałożone przez regulatorów
- 👎 Koszt działań naprawczych
- 👎 Sankcje prawne, utrata licencji lub wpisanie na czarną listę

10. JAK ZARZĄDZAĆ RYZYKIEM KORUPCJI GOSPODARCZEJ?

➤ 1. KIEROWNICTWO

Kierownictwo odgrywa ogromną rolę w przeciwdziałaniu korupcji. Podjęcie działań antykorupcyjnych powinno nastąpić przy jego pełnym wsparciu i zaangażowaniu. Jednocześnie kierownictwo powinno wykazywać widoczną i aktywną postawę w promowaniu zasad uczciwości, przejrzystości i odpowiedzialności. Ważne jest, aby zasada nieudzielania, nieproponowania lub nieprzyjmowania łapówek pochodziła bezpośrednio od kadry menedżerskiej.

Wskazówki:

- działaj w sposób uczciwy, przejrzysty i odpowiedzialny;
- dawaj dobry przykład,
- nie działaj rutynowo;
- realizuj zasadę wielu par oczu,
- zapewnij przejrzystość procesu podejmowania decyzji,
- sprawuj nadzór służbowy i merytoryczny, w szczególności poddawaj okresowej weryfikacji działania i decyzje podejmowane przez twoich podwładnych, w tym długoletnich i/lub wysoko wykwalifikowanych pracowników,
- korzystaj z kontroli wewnętrznej,
- reaguj w przypadku wykrycia nieuczciwego zachowania.

➤ 2. ANALIZA RYZYKA

Analiza ryzyka zagrożeń korupcyjnych powinna uwzględniać szereg czynników (np. miejsce prowadzonej działalności i obowiązujące regulacje prawne). Analiza ryzyka w szczególności pozwoli na: zidentyfikowanie zagrożeń, wskazanie komórek i stanowisk narażonych na ryzyko korupcji, a także zapobieganie zagrożeniom na etapie projektowania i planowania działalności biznesowej.

Wskazówki:

- analizę ryzyka wystąpienia zagrożeń korupcyjnych poprzedź identyfikacją ryzyk w odniesieniu do zadań określonych przez przedsiębiorcę z uwzględnieniem założonych celów; identyfikacja może być przeprowadzona w dowolnej formie, na przykład:
 - kwestionariusza,
 - burzy mózgów,
 - doświadczeń i prognoz na przyszłość,
 - tabeli identyfikacji ryzyka.
- zidentyfikowane ryzyka korupcyjne poddaj analizie, tj. ocenie prawdopodobieństwa wystąpienia korupcji i skutków, jakie może wywołać; powinienes:
 - bardzo dobrze znać specyfikę przedsiębiorstwa,
 - rozumieć jego otoczenie, znać zadania i cele przedsiębiorstwa.
- mając taką wiedzę:
 - zdefiniuj przyczyny i skutki ryzyka korupcyjnego,
 - dokonaj analizy pod kątem identyfikacji ryzyka krzyżowego [wpływu na różne działania];
 - oceń wagę ryzyka,
 - określ rodzaj i kategorię ryzyka [ryzyko strategiczne lub operacyjne].
- przy zagrożeniach korupcyjnych zwróć uwagę przede wszystkim na następujące symptomy zachowań:
 - osobiste słabości (np. uzależnienia, zamiłowanie do drogich, trudnych do sfinansowania hobby lub nadmierne zadłużenie pracowników),
 - nieuzasadniony wysoki standard życia lub problemy finansowe pracowników;
 - podejmowanie innej działalności zarobkowej przez pracowników,
 - nietypowe zachowanie (np. wynikające z szantażu pracownika),
 - celowe unikanie kontroli,
 - niestosowanie się do obowiązujących przepisów prawnych,
 - niechęć do uzasadniania swoich decyzji,
- ryzyko może być ocenione:
 - punktowo, biorąc pod uwagę prawdopodobieństwo jego wystąpienia oraz jego oddziaływania na przedsiębiorstwo w razie wystąpienia (skutek),
 - za pomocą matrycy lub mapy ryzyka.

Powyższe etapy analizy ułatwiają decydom podejmowanie prawidłowych decyzji i skuteczne zarządzanie ryzykiem.

➤ 3. POLITYKA ANTYKORUPCYJNA

Polityka antykorupcyjna powinna uwzględniać zagrożenia korupcyjne zidentyfikowane w trakcie analizy ryzyka. Politykę tworzymy w porozumieniu z pracownikami, związkami zawodowymi i innymi zainteresowanymi stronami. Polityka powinna określać zasady, sposób i tryb jej stosowania, a także uwzględniać cele biznesowe, rozmiar przedsiębiorstwa, specyfikę i miejsce prowadzonej działalności. Powinna być spójna z przepisami prawa powszechnie obowiązującego i wewnętrznego.

Wskazówki:

- wskaż obszary zagrożone ryzykiem korupcyjnym,
- wprowadź kodeks etyki, określający zasady uczciwości, przejrzystości i odpowiedzialności,
- zapoznaj z kodeksem etyki wszystkich pracowników, w szczególności w momencie podjęcia zatrudnienia,
- wprowadź zasady/procedury dotyczące przyjmowania i udzielania prezentów, datków charytatywnych, datków politycznych, sponsoringu, konfliktu interesów, lobbingu i public affairs,
- zapewnij pracownikom możliwość powiadamiania o wewnętrznych nieprawidłowościach, w tym możliwość zawiadomienia o nieprawidłowościach przełożonego wyższego szczebla, gdy naruszenia dopuścił się bezpośredni przełożony,
- zapewnij mechanizm chroniący osoby, które zawiadomiły o nieprawidłowościach,
- aktualizuj politykę antykorupcyjną,
- wyznacz osobę odpowiedzialną za realizowanie zadań z zakresu przeciwdziałania korupcji albo powołaj zespół do spraw przeciwdziałania korupcji,
- poinformuj o konsekwencjach nieprzestrzegania polityki antykorupcyjnej.

➤ 4. KONTROLA WEWNĘTRZNA

Kontrola wewnętrzna powinna umożliwiać monitorowanie sposobu stosowania polityki antykorupcyjnej. Skuteczna kontrola wewnętrzna pozwoli naprawić błędy popełniane w toku stosowania polityki antykorupcyjnej, a także kształtować świadomość pracowników egzekwując odpowiedzialność dyscyplinarną. Osoby prowadzące w przedsiębiorstwie kontrolę wewnętrzną powinny mieć odpowiednią wiedzę i doświadczenie, a także poziom niezależności.

Wskazówki:

- zwracaj uwagę na symptomy korupcji;
- stosuj kontrolę wyrывkową i sprawdzaj, czy pracownicy nie wykraczają poza swoje kompetencje,
- sprawdzaj poziom zadowolenia pracowników z realizacji obowiązków i zadań służbowych,
- w przypadku uzasadnionego podejrzenia korupcji zastanów się nad bezzwłocznym podjęciem przykładowych działań:
 - odebranie pracownikowi niektórych bieżących lub zakończonych spraw,
 - zakaz dostępu do akt,
 - zabezpieczenie miejsca pracy, notatek dotyczących spraw służbowych lub narzędzi pracy (takich jak komputer, telefon, pendrive itp.),

- wszczęcie kontroli wewnętrznej,
- wprowadź dodatkowe obowiązki związane ze sprawozdawczością wykonywanych zadań,
- żądaj informacji od pracowników o stanie realizowanych zadań.

➤ 5. KOMUNIKACJA I SZKOLENIE

W przedsiębiorstwie powinny funkcjonować skuteczne kanały komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej. Z polityką antykorupcyjną powinien mieć możliwość się zapoznać każdy pracownik, partner biznesowy i klient. Kadra i pracownicy powinni ukończyć program szkoleniowy dostosowany do realizowanych przez nich zadań i sprawowanych funkcji.

Wskazówki:

- zapewnij odpowiedni przepływ informacji wewnątrz przedsiębiorstwa,
- zapewnij możliwość komunikowania się z otoczeniem, w szczególności odbierania sygnałów,
- zapewnij pracownikom dostęp do informacji o zagrożeniach korupcyjnych,
- zapewnij pracownikom szkolenia z zakresu etyki, przeciwdziałania korupcji i konfliktowi interesów.

➤ 6. MONITORING I OCENA

Polityka antykorupcyjna powinna być na bieżąco monitorowana i oceniana pod względem przydatności, adekwatności i skuteczności.

Wskazówki:

- monitoruj i oceniaj system przeciwdziałania korupcji, w tym również doraźnie,
- modyfikuj system na podstawie wykrytych w systemie niedociągnięć i stwierdzonych potrzeb,
- korzystaj z pomocy audytu wewnętrznego lub zewnętrznego.

11. DLACZEGO WARTO PRZECIWDZIAŁAĆ KORUPCJI GOSPODARCZEJ ZAGRANICZNEJ?

Korupcja gospodarcza zagraniczna jest zjawiskiem szeroko rozpowszechnionym w międzynarodowych transakcjach handlowych. Zjawisko to ogranicza rozwój gospodarczy i wypacza warunki międzynarodowej konkurencji.

Mając na uwadze fakt, że polscy przedsiębiorcy coraz częściej inwestują za granicą oraz zwiększają aktywność inwestycyjną na światowych rynkach, CBA zaleca zwrócenie szczególnej uwagi na ryzyka związane z korupcją gospodarczą zagraniczną.

W 2014 r. OECD opublikowała raport dotyczący korupcji gospodarczej zagranicznej. Przedstawione w raporcie dane statystyczne powstały w oparciu o analizę 427 postępowań dotyczących korupcji zagranicznej, prowadzonych od czasu wejścia w życie Konwencji o zwalczaniu przekupstwa zagranicznych funkcjonariuszy publicznych w międzynarodowych transakcjach handlowych.¹²

Wszystkie dane statystyczne zawarte w tej części publikacji pochodzą z raportu OECD.

¹² Zob. szerzej: OECD Foreign Bribery Report: An Analysis of the Crime of Bribery of Foreign Public Officials, OECD 2014.

11.1. W jakich krajach ujawniono korupcję gospodarczą zagraniczną?

Haiti, Jamajka,
Kostaryka,
Meksyk,
Panama, Stany
Zjednoczone
Ameryki

Albania, Belgia, Bułgaria,
Chorwacja, Czarnogóra,
Francja, Grecja, Hiszpania,
Holandia, Litwa, Niemcy,
Polska, Portugalia, Macedonia,
Rumunia, Serbia, Słowacja,
Słowenia, Szwecja, Węgry,
Wielka Brytania, Włochy

Argentyna,
Brazylia, Ekwador,
Honduras, Wenezuela

Angola, Algieria,
Benin, Czad, Kongo,
Dżibuti, Egipt, Ghana,
Jemen, Kamerun,
Kenia, Liberia, Libia,
Madagaskar, Malawi,
Mali, Mauretania,
Mozambik, Niger,
Nigeria, Rwanda,
Senegal, Syria,
Tunezja, Uganda,
Wybrzeże Kości
Słoniowej

Arabia Saudyjska, Azerbejdżan,
Bahrajn, Bangladesz, Birma,
Chińska Republika Ludowa,
Chińskie Tajpej, Filipiny, Indie,
Indonezja, Iran, Irak, Izrael,
Kazachstan, Kirgistan, Korea,
Malezja, Mongolia, Rosja,
Tajlandia, Turcja, Turkmenistan,
Uzbekistan, Wietnam,
Zjednoczone Emiraty Arabskie

11.2. W jakich sektorach ujawniono korupcję gospodarczą zagraniczną?

Sektorem dotkniętym
największą liczbą
przypadków zagranicznej
korupcji gospodarczej
jest sektor wydobywczy

19%

Wydobycie	19%
Budownictwo	15%
Transport i magazynowanie	15%
Telekomunikacja	10%
Produkcja	8%
Ochrona zdrowia	8%
Energetyka	6%
Administracja i obronność	5%
Rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo	4%
Handel hurtowy i detaliczny	4%
Zaopatrzenie w wodę	3%
Organizacje międzynarodowe	1%
Finanse i ubezpieczenia	1%
Inne	1%

➤ 11.3. Zagraniczna korupcja gospodarcza – Kto? Komu? W jakim celu? W jaki sposób?

80%

ogólnej wartości łapówek przyjęli pracownicy przedsiębiorstw państwowych lub spółek z udziałem Skarbu Państwa

• Pracownik przedsiębiorstwa państwowego lub spółki z udziałem Skarbu Państwa	80%
• Prezydent	7%
• Minister	4%
• Urzędnik sektora obronnego	3%
• Urzędnik służby celnej	1%
• Inny	5%

27%

ogólnej liczby spraw, w których łapówki przyjęli pracownicy przedsiębiorstw państwowych lub spółek z udziałem Skarbu Państwa

• Pracownik przedsiębiorstwa państwowego lub spółki z udziałem Skarbu Państwa	27%
• Przedstawiciel służby celnej	11%
• Przedstawiciel sektora ochrony zdrowia	7%
• Przedstawiciel sektora obronnego	6%
• Przedstawiciel organizacji międzynarodowej	4%
• Inny	45%

• Pośrednik	41%
• Fundusz łapówkowy	35%
• Prawnik	6%
• Rodzina	3%
• Wspólnik	2%
• Księgowy	1%
• Inne	12%

• Uzyskanie zamówień publicznych	57%
• Rozliczenia procedur celnych	12%
• Inne preferencyjne traktowanie	7%
• Uprzywilejowane traktowanie podatkowe	6%
• Uzyskanie licencji lub innych form zezwolenia	6%
• Uzyskanie dostępu do poufnych informacji	4%
• Uzyskanie wizy turystycznej	1%
• Inne	7%

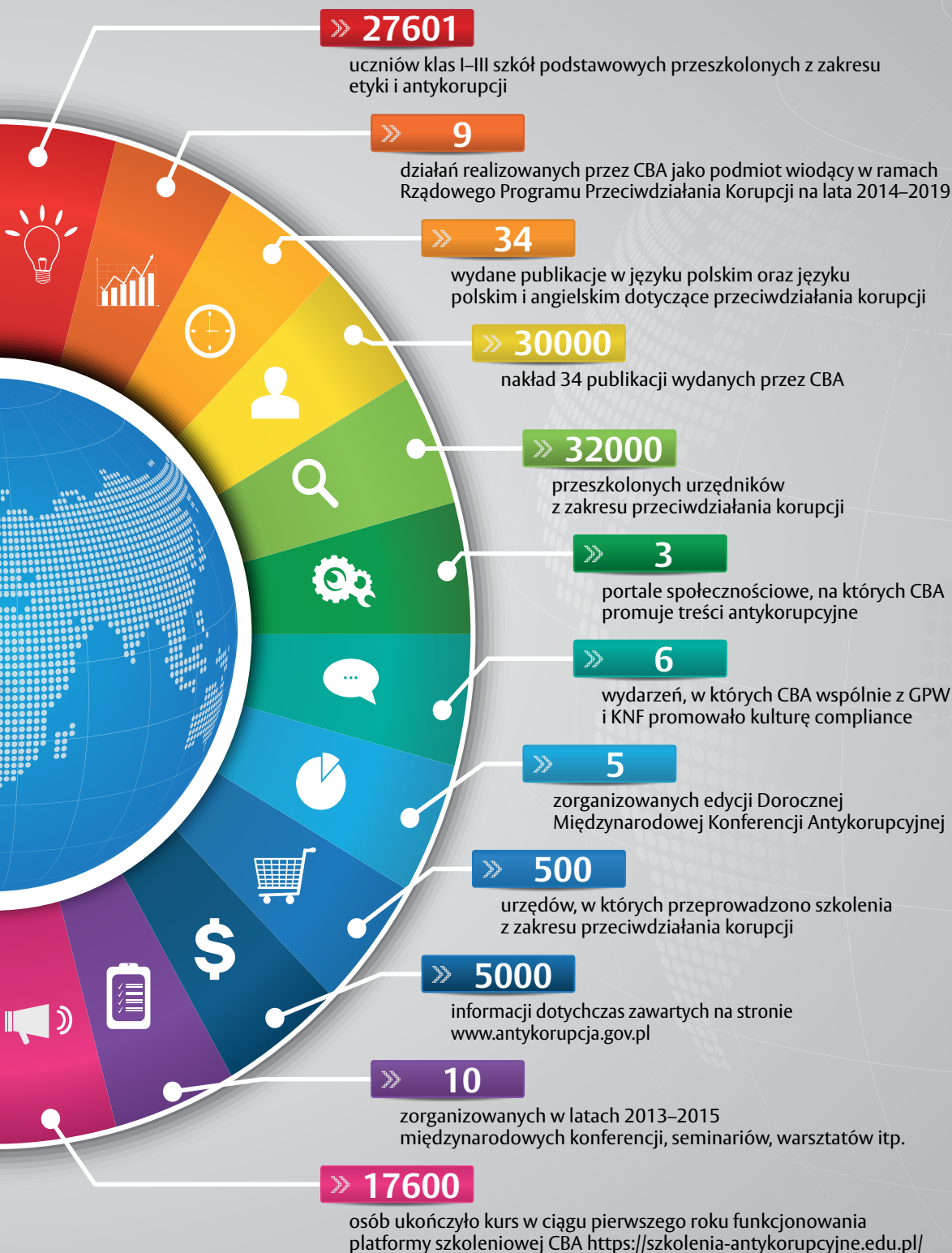
41%

łapówek wręczono przez pośredników

57%

łapówek wręczono w celu uzyskania zamówień publicznych

12. JAK CBA PRZECIWDZIAŁA KORUPCJI?

SŁOWNICZEK POJĘĆ

➤ Czyn nieuczciwej konkurencji

– zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji – jest działaniem sprzecznym z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagraża lub narusza interes innego przedsiębiorcy lub klienta. Czynami nieuczciwej konkurencji są w szczególności:

- wprowadzające w błąd oznaczenie przedsiębiorstwa,
- fałszywe lub oszukańcze oznaczenie pochodzenia geograficznego towarów albo usług,
- wprowadzające w błąd oznaczenie towarów lub usług, naruszenie tajemnicy przedsiębiorstwa,
- nakłanianie do rozwiązania lub niewykonania umowy, naśladownictwo produktów,
- pomawianie lub nieuczciwe zachwalanie,
- utrudnianie dostępu do rynku,
- przekupstwo osoby pełniącej funkcję publiczną,
- nieuczciwa lub zakazana reklama,
- organizowanie systemu sprzedaży lawinowej,
- prowadzenie lub organizowanie działalności w systemie konsorcyjnym.

➤ Funkcjonariusz publiczny

– zgodnie z art. 115 § 13 k.k. – jest nim:

- Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej,
- poseł, senator, radny,
- poseł do Parlamentu Europejskiego,
- sędzia, ławnik, prokurator, funkcjonariusz finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, notariusz,

komornik, kurator sądowy, syndyk, nadzorca sądowy i zarządca, osoba orzekająca w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy,

- osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba w zakresie, w którym uprawniona jest do wydawania decyzji administracyjnych,
- osoba będąca pracownikiem organu kontroli państwowej lub organu kontroli samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe,
- osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej,
- funkcjonariusz organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego albo funkcjonariusz Służby Więziennej,
- osoba pełniąca czynną służbę wojskową,
- pracownik międzynarodowego trybunału karnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe.

➤ Jednostka organizacyjna

– to podmiot (jednostka) o wyodrębnionym majątku, mająca zorganizowaną strukturę wewnętrzną, ujętą w ramy organizacyjne oraz określone zasady prowadzenia spraw tej jednostki i reprezentowania jej na zewnątrz – za pośrednictwem którego prowadzona jest działalność gospodarcza.

➤ Korzyść majątkowa

– to zysk w zakresie dóbr materialnych. Korzyść ma charakter majątkowy, gdy ma wartość ekonomiczną, czyli taką, której wielkość może być wyrażona w pieniądzu, a ponadto za pomocą danego dobra

można zaspokoić określoną potrzebę materialną. Może wyrażać się zwiększeniem aktywów, czyli przysporzeniem majątku, lub zmniejszeniem pasywów majątkowych, oznaczającym zmniejszenie obciążeń lub uniknięcie strat.

➤ **Korzyść na rzecz kogo innego**

– nie ma znaczenia – dla odpowiedzialności za sprzedajność urzędniczą – okoliczność, że korzyść w rezultacie odniosła nie sama osoba pełniąca funkcję publiczną, lecz inny podmiot. Zgodnie z art. 115 § 4 k.k., korzyść majątkowa lub osobista może być udzielona sprawcy przestępstwa korupcyjnego lub na rzecz kogo innego (np. członka rodziny lub innej osoby przez niego wskazanej).

➤ **Korzyść osobista**

– to wszelkie dobro niemające charakteru majątkowego, właściwie (przynajmniej bezpośrednio) nieprzeliczone na pieniądze, ale dogodne dla przyjmującego lub zaspokajające jakąś jego potrzebę.

W wielu przypadkach nie jest łatwym zadaniem odróżnienie korzyści majątkowej od osobistej. Nierzadko bywa tak, że określone dobro służy jednoczesnemu zaspokojeniu potrzeb materialnych oraz niematerialnych. Wśród przykładów korzyści osobistej, których charakter bynajmniej wcale nie jest jednoznaczny (głównie z uwagi na to, że wiążą się one również z jakąś wymierną wartością ekonomiczną), można by wskazać awans służbowy, przyjęcie do pracy czy atrakcyjny wyjazd bez opłat, a także – mimo sygnalizowanych niekiedy wątpliwości – stosunek płciowy, który zaspakaja potrzeby o charakterze niematerialnym.

➤ **Niedopuszczalna czynność preferencyjna**

– jest czynnością prowadzącą do uprzywilejowania nabywcy, odbiorcy towaru,

świadczenia lub usługi, wykonana wbrew interesom jednostki organizacyjnej (przedsiębiorstwa), którą reprezentuje sprawca.

➤ **Nadużycie uprawnień**

– wymaga wykazania, że podjęte przez sprawcę działanie nie wchodziło w zakres jego kompetencji lub było podjęte w ramach uprawnień, ale niezgodnie z przepisami prawa, statutem czy ciążącymi na sprawcy obowiązkami.

➤ **Niedopełnienie obowiązków**

– obejmuje zarówno zaniechanie podjęcia nałożonego obowiązku, jak i niewłaściwe jego wykonanie.

➤ **Obietnica**

– rozumiana jest jako zapewnienie zrobienia, załatwienia lub dania komuś czegoś.

➤ **Osoba pełniąca funkcję publiczną**

– zgodnie z art. 115 § 19 k.k. – jest nią:

- funkcjonariusz publiczny,
- członek organu samorządowego,
- osoba zatrudniona w jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi, chyba że wykonuje wyłącznie czynności usługowe,
- inna osoba, której uprawnienia i obowiązki w zakresie działalności publicznej są określone lub uznane przez ustawę lub wiążącą Rzeczpospolitą Polską umowę międzynarodową.

➤ **Pełnienie funkcji kierowniczej w jednostce organizacyjnej**

– to wykonywanie zadań polegających na podejmowaniu decyzji związanych z prowadzoną przez daną jednostkę działalnością gospodarczą. Funkcja kierownicza obejmuje czynności zarządzania działalnością danej jednostki, podejmowanie rozstrzygnięć związanych z jej bieżącym

funkcjonowaniem, organizację jej funkcjonowania, określanie sposobów i terminów realizacji poszczególnych zadań. Funkcję kierowniczą sprawują zarówno osoby kierujące całością jednostki organizacyjnej wykonującej działalność gospodarczą, jak i kierujące wyodrębnionymi jej działami lub określonymi przedsięwzięciami.

➤ Przyjęcie korzyści

– oznacza „wzięcie czegoś, co ktoś daje”. Przyjmuje się, iż może ono mieć postać fizycznego odbioru udzielonej korzyści (banknoty udzielone do rąk) albo postać bardziej złożoną, i polegać na przyjęciu do wiadomości, że korzyść została udzielona w inny sposób, na przykład przekazana na rachunek osobisty.

Jeżeli pełniący funkcję publiczną przyjął, po wahaniach, korzyść majątkową, a potem w tym samym dniu ją zwrócił, nie mogą mieć zastosowania przepisy stanowiące podstawę bezkarności usiłowania (art. 15 § 1 k.k.). Przestępstwo bowiem zostało już dokonane i w grę wchodzi jedynie podstawa do nadzwyczajnego złagodzenia kary ze względu na postawę sprawcy (art. 60 § 2 pkt 2 k.k.).

➤ Przyjęcie obietnicy

– wiąże się z zaakceptowaniem propozycji składanej przez osobę, która deklaruje udzielenie w przyszłości korzyści majątkowej lub osobistej. Stwierdzenie, że doszło do przyjęcia obietnicy, może niekiedy być utrudnione ze względu na formę, w jakiej obietnica została złożona oraz sposób jej akceptacji.

➤ Szkoda majątkowa

– jest skutkiem zachowania się sprawcy. Należy ją rozumieć zarówno jako uszczerbek w majątku, obejmujący rzeczywistą stratę, polegającą na zmniejszeniu się aktywów majątku przez ubytek, utratę lub zniszczenie jego poszczególnych składni-

ków albo na zwiększeniu się pasywów, jak i utracony zysk, wyrażający się w udaremnieniu powiększania się majątku. Sprawca nie musi spowodować efektywnej szkody, wystarczy, że jego zachowanie może wyrazić szkodę jednostce, w której jest zatrudniony lub na rzecz której wykonuje umowę o dzieło albo umowę zlecenia.

➤ Uzależnienie

– ma miejsce wtedy, gdy osoba pełniąca funkcję publiczną uzależnia dokonanie czynności od otrzymania korzyści lub jej obietnicy, jeśli – w dowolnej, lecz dostatecznie czytelnej oraz zrozumiałej dla drugiej strony formie – daje do zrozumienia, że wykona czynność służbową dopiero wtedy, gdy otrzyma korzyść lub jej obietnicę.

➤ Wartość korzyści majątkowej

– nie można określić minimalnej wartości korzyści majątkowej, która decydowałaby o zakwalifikowaniu korzyści jako prezentu albo łapówki.

➤ Zachowanie stanowiące naruszenie przepisów prawa

– obejmuje wszelkie obowiązujące normy prawne, w tym również takie, które wynikają z aktów normatywnych o charakterze wewnętrznym.

➤ Zagraniczny funkcjonariusz publiczny

– zgodnie z art. 1 ust. 4 lit. a konwencji o zwalczaniu przekupstwa zagranicznych funkcjonariuszy publicznych w międzynarodowych transakcjach finansowych – jest nim każda osoba zajmująca stanowisko ustawodawcze, administracyjne lub sądowe w obcym państwie, zarówno mianowana, jak i wybrana, jak również każda osobę wykonującą funkcje publiczne na rzecz państwa obcego, włączając funkcjonariusza agendy publicznej lub przedsiębiorstwa publicznego, i każdego funkcjonariusza lub przedstawiciela publicznej organizacji międzynarodowej.

➤ Związek

– jest rozumiany nie tylko jako związek pomiędzy konkretną czynnością służbową a przyjęciem korzyści majątkowej (jej obietnicy), tylko szerzej, jako związek pomiędzy pełnieniem funkcji publicznej, czyli faktycznym posiadaniem możliwości podjęcia konkretnych czynności służbowych. Może to być związek z „całokształtem urzędowania, z zespołem czynności należących do sprawowanej przez daną osobę funkcji publicznej, które może ona podejmować lub się od nich wstrzymać”, choć nie można wykluczyć, że przyjęcie łapówki nastąpi w związku z konkretną czynnością służbową.

➤ Żądanie korzyści

– wskazuje na pewną stanowczość, zdecydowanie, którymi musi się charakteryzować zachowanie osoby pełniącej funkcję publiczną.

Różnica pomiędzy „uzależnieniem” i „żądaniem” polega chociażby na tym, że uzależnić od czegoś jakąś czynność można tylko przed podjęciem tej czynności, natomiast żądanie może się pojawić w każdej fazie dokonywania czynności służbowej: przed, po i w trakcie.

BIBLIOGRAFIA

- Anti-corruption Code of Conduct for Business, Asia-Pacific Economic Cooperation, Australia 2007
- Anti-Corruption Ethics and Compliance Handbook for Business, OECD, United Nations Office on Drugs and Crime, World Bank 2013
- Business principles for countering bribery. A multi-stakeholder initiative led by Transparency International, Transparency International 2013
- Giezek J.: Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, 2014
- Good Practice Guidance on Internal Controls, Ethics, and Compliance, OECD 2010
- International Chamber of Commerce Rules on Combating Corruption, International Chamber of Commerce 2011
- Kardas P.: Zatrudnienie w jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi jako ustawowe kryterium wyznaczające zakres znaczeniowy pojęcia „osoba pełniąca funkcję publiczną”. Rozważania na tle modeli interpretacyjnych prezentowanych w piśmiennictwie karnistycznym oraz orzecznictwie Sądu Najwyższego, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, 2005, z. 1, s. 23–56
- Nowak C.: Korupcja w polskim prawie karnym na tle uregulowań międzynarodowych, Warszawa 2008
- OECD Foreign Bribery Report: An Analysis of the Crime of Bribery of Foreign Public Officials, OECD 2014
- Partnering Against Corruption – Principles for Countering Bribery, World Economic Forum 2005
- Stefański R. A.: Przepęstwo korupcji gospodarczej (art. 296a k.k.), Prok. i Pr. 2004, nr 3, s. 50–67
- Integrity Compliance Guidelines, World Bank 2010
- Zawłocki R. (red.): Przepęstwa przeciwko mieniu i gospodarcze. Tom 9, System Prawa Karnego 2011

www.cba.gov.pl

